

עברית שפה יפה (כ"ב)

וְהַשְׂמֵחָה רַבָּה

מילים רבות בעברית מתארות שמחה.
אתר האקדמיה ללשון העברית מביא איגרת שמחה במיוחד

תצלום: c.d.bank

מילות שמחה אחרות קשורות לתנועה. את המילה גיל מקובל לקשור לפועל בערבית המציין סיבוב ולפועל באחת מלשונות אתיופיה המציין ריקודים ושירה. שורשה של המילה דיצה מציין בעברית ובלשונות שמיות נוספות גם קפיצה וניתור, ויש הסוברים שהפועל שיש – אביהם של המשושים והששונים – מציין ביסודו ריצה ותנועה של הגוף.

עוד מילה שמחה היא המילה חדוזה, אשר תדרה ללשוננו מן הארמית. העליונות והעליצות שייכות גם הן לתחום השמחה, ולדעת רבים המקור שלהן בשורש יסודי אחד, שכן העיצורים ז ו-צ קרובים בהגייה שלהם ונוטים להתחלף ביניהם, כגון בצמד זעק – צעק.

שמות פרטיים רבים לקוחים מתחום השמחה – אם משום שההורים רוצים לבטא את שמחתם על הולדת הילד, אם משום שהם רוצים שהשם יהיה איחול לעתיד. כאלה הם השמות ששון, שמחה, עליזה, דיצה, חדוזה, גיל, גילי, גילה ויגל. פורה במיוחד הוא השורש רנן, אשר ממנו נגזרו השמות רן, רון, ירון, רונן, רונית, רונן, רינת, רינת, רננה, לירון ועוד.

לפעמים מביעים את השמחה על ידי דימויים ומטפורות מתחומים אחרים. אחד מהם הוא תחום האור, כפי שאפשר ללמוד מספר תהלים: "אור נרע לצדיק ולישרי לב שמחה" (פרק צ"ז), "פקודי ה' ישרים משמחי לב, מצות ה' ברה מאירת עינים" (פרק י"ט).

כך כמובן גם בפסוק הידוע ממגילת אסתר: "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר".

אינה פרלמוטר

תצלום: c.d.bank

צדיקים ושמחה ונר רשעים ידעך" (פרק י"ג). כלומר, השמחה היא ההפך מדעיכה (כמו אש שהולכת וקטנה עד לכיבוי מוחלט).

כמה ממילות השמחה קשורות להשמעת קול. כך הוא הפועל צהל, המציין בין השאר את קולו של הסוס. גם השורש רנן מציין השמעת קולות מסוגים שונים: אדם שהפירות (האנשים) מרננות אחריו הוא אדם שמפיצים שמועות נגדו; והמילה רינה יכולה לציין גם תפילה וצעקה: "שמעה אלקים רנתי, הקשיבה תפילתי" (תהלים ס"א).

המובן העיקרי של צהל ורנן היה לציון קולות של שמחה, ומכאן הם קיבלו משמעות של שמחה גם בלי קשר להשמעת קול. במגילת אסתר נאמר: "והעיר שושן צהלה ושמחה", ובישעיהו: "צהלי ורני יושבת ציון כי גדול בקרבך קדוש ישראל" (פרק י"ב).

לכבוד פורים, פרסמה האקדמיה ללשון העברית איגרת המוקדשת למילים עבריות הקשורות לשמחה. העברית, כך מתפרר, עשירה למדי במילים כאלה, והאקדמיה מביאה כהוכחה את הדברים מספר אבות דרבי נתן: "עשרה שמות נקראת שמחה, אלו הן: ששון, שמחה, גילה, רינה, דיצה, צהלה, עליזה, חדוזה, תפארת, עליצה" (פרק ל"ד). שש מן המילים האלה באות גם בברכה השביעית בשבע ברכות הנשואין: "...אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה, רינה, דיצה וחרוזה, אהבה ואחוזה ושלוש ורעות".

נתחיל מהמילה שמחה. מילים מן השורש שמח רווחות מאוד כבר בתנ"ך, ומופיעות בו כ-270 פעמים. השמחה קשורה קשר הדוק לזיו, קשר המודגש במגילת אסתר: "ועשה אותו יום משתה ושמחה" (אסתר ט'), שהרי פירוש "זיו ושמח לבב אנוש" (תהלים ק"ד).

תצלום: c.d.bank

מהשוואה ללשונות שמיות אחרות עולה כי שמחה מציין ביסודו עלייה ושגשוג, בדומה לצמח. גם בספר משלי יש עדות למשמעות זו: "אור